

MALIN KIVELÄ

SUOMENTAJA:
Laura Jänisniemi

Luonnonoikkuja

” Minusta oli yhtä aikaa
pelottavaa ja kiehtovaa, että
jatkoimme elämää entiseen
tapaan, vaikka tiesimme
kaiken sen, mitä tiesimme.

MALIN KIVELÄ

SUOMENTAJA:
Laura Jänisniemi

Luonnonoikkuja

*KOSMOS

Kun lainatusta teoksesta ei ole ollut julkaistua ruotsinkielistä käännöstä, kirjailija on itse kääntänyt lainauksen ruotsiksi, ja suomennos perustuu hänen käännökseensä. Alun perin suomenkielistä tai suomeksi käännettyä tekstiä on kuitenkin lainattu siinä muodossa kuin se on julkaistu.

Kirjan kuvat:

s. 6 Malin Kivelä

s. 80 Wikimedia Commons

s. 162 Katrine Hann

Ruotsinkielinen alkuteos *Naturhaverierna*

Copyright © Malin Kivelä 2025

First published in 2025 by Wahlström & Widstrand. Published in Finnish by arrangement with Rights & Brands

Suomenkielinen laitos © Laura Jänisniemi ja Kosmos 2026

ISBN 978-952-352-437-8

Kannen suunnittelu: Nina Andelin

Kannen valokuva © Lech Wilczek & Ida Matysek

***KOSMOS**

Kosmos on osa Werner Söderström Osakeyhtiötä

Lönnrotinkatu 18 A, 00120 Helsinki

Tuoteturvallisuuteen liittyvät tiedustelut: tuotevastuu@kosmoskirjat.fi

Painettu EU:ssa.

SIMONA-FRAGMENTIT

*It is further worth realizing
that a tree only ceases to be a Monument of Nature
when its remains have rotted away entirely.*

BIAŁOWIEŻAN METSÄN ESITTEESTÄ

1.

Ehkä koskaan ei voi sanoa tarkalleen, mistä jokin alkaa. Yhtäkkiä, ennen kuin huomaa että mitään on tapahtunut, se on jo alkanut, kasvanut, lähettänyt lonkeroita, sitä ei voi enää pysäyttää. Tästä uudesta, epävarmasta paikasta, täältä näiden äkkiä kukoistavien puiden varjosta minä silti aloitan. Aloitan Simona Kossakista. Niin sen täytyy olla, niin se oli. Niin minä sen muistan.

Elettiin kevättä 2017. Olin 43-vuotias ja kirjoitin neljättä romaaniani, sitä, joka käsitteli neljännen poikani synnynäistä sydänvikaa. Minulla ei todellakaan olisi ollut aikaa uusiin päähänpinttymiin. Mutta toisaalta sisälläni oli alkanut itää kaipuu, jota en ollut aiemmin tuntenut, en tällä tavalla. Kaipuu luontoon? En osaa selittää sitä sen paremmin.

Tuona yönä, huhtikuussa, vai oliko silloin jo toukokuu – kevät oli pitkällä – mietin aloitusta ruotsinkielisen radio-kanavan tilaamaan Sommarprat-puheenvuoroon, olin miettinyt jo kauan, ja määräpäivä lähestyi vinhaa vauhtia. Olin päättänyt, että puheenvuoroni käsittelisi jollain tavalla luontoa ja ilmastokriisiä, mutta mielellään jotenkin muuten kuin syyllistävästä tai saarnaavasta näkökulmasta, pitihän minun itsenikin syttyä aiheesta, kestää siihen sukeltaminen. Myös vaihtoehtoiset elämät kiehtoivat, kuten aina. Kertomukset ihmisistä, jotka olivat eläneet eri tavalla, varsinkin suhteessa luontoon, kuin olin itse onnistunut elämään, ja tietysti, kuten

aina, naiset, jotka olivat viis veisanneet normeista. Kaipa-sinko erämaahan? Villiin luontoon? Mitä se edes oli?

Istuin ainakin sadatta yötä nukkuvassa talossa, ohi kiitävien bussien ajovalojen kajossa ruokapöydän ääressä kahvikuppeineni, teemukeineni ja popcornineni kannettava tietokone edessäni, yhtä aikaa kuolemanväsyneenä ja kovilla kieroksilla ja koko internet tongittavanani – minun metodini.

Ja sitten vain kuva, yksi ainoa kuva jonkun tutun Facebook-sivulla. Yhtäkkiä hän makasi siinä. Nainen, pikemminkin nuori kuin vanha, farkut ja paita yllään ja hiukset koottuina poninhännälle, kippurassa viltillä itämaisen maton päällä. Silmät olivat kiinni. Nukkuiko hän? Mutta oliko suu vähän hymyssä? Huoneen seinillä oli ryijyjä, huonekalut olivat vanhoja ja raskaita. Sängyllä naisen vieressä makasi iso koira pää etutassujen varassa ja sen vieressä valtava villisika täydessä unessa. Nojatuolissa sängyn vieressä istui vanhempi nainen tyynen keskittyneenä käsityöhönsä. Nojatuolin käsinojalla: pöllö. Ompeleva nainen tuntui keskittyvän täysin pitsiverhoonsa ja vähät välittävän siitä, mitä huoneessa muuten tapahtui. Eläimistä. Valokuvaajan läsnäolosta.

Mitä tämä oli? En saanut katsettani irti kuvasta. Kaikista noista eläimistä sisätiloissa, lampeitten ja kirjoituslipastojen seassa, kauniilla puulattialla kristallikruunujen ja suurten, taistelukohtauksia esittävien maalausten alla. Kuvan alla oli nimi: *Simona Kossak*.

Puolalainen tiedenainen, etologi, metsäaktivisti, dokumentaristi, luin yössä avautuvilta sivuilta. Asui vuodesta 1970 vuonna 2007 tapahtuneeseen kuolemaansa asti valtavassa Białowieżan aarniometsässä seuranaan vuohi, aasi, villisika, metso, riikinkukko, ilves, kettuja, pöllöjä, rottia, haikara lipaston laatikossa, peuroja verannalla ja lepakoita kellarissa.

Mietin siihen aikaan jatkuvasti ilmastokriisiä. Ja mietin kyllä edelleen, mutta sen jälkeen on tapahtunut paljon, kerroksia on tullut monin verroin lisää. Silloin elämäni tuntui turvaliselta, mukavalta hyväksikäytön ja egoismin riemusaatolta, joka edisti suoraan maapallon tuhoutumista. En kuitenkaan tiennyt, mitä voisin asialle tehdä. Minusta oli yhtä aikaa pelottavaa ja kiehtovaa, että jatkoimme elämää entiseen tapaan, vaikka tiesimme kaiken sen, mitä tiesimme. Asiantuntijat olivat yksimielisiä siitä, että kannatti syödä vegaanisesti, lajitella jätteet, kierrättää ja vähentää ostelua, autoilua ja lentämistä, mutta riittikö se? Missä viipyi vihreä diktaattori tarkkoine laskelmineen, jotka menisivät perille ja kertoisivat täsmälleen, mistä pitäisi luopua, jotta planeetta ja kaikki uhanalaiset lajit – ja jatkossa myös ihminen – selviytyisivät (mieluusti kuitenkin niin, ettei tarvitsisi tehdä turhia uhrauksia)? Tieto käynnissä olevasta joukkosukupuutosta vyöryi päälleni tuhannesta kanavasta, ja samaan aikaan jokapäiväinen elämä jatkui, sen piti jatkua, tuttuun kapitalistiseen tyyliin. Aihe karkasi otteestani heti kun yritin tarttua siihen, ja kukapa minä ylipäättään olin sanomaan siitä mitään? Kuten eräs ystävä sanoi, kun kerran yritin selittää, mitä oikeastaan puuhailen: Kun puhuu luonnosta, ei voi olla oikeassa.

Se alkaa itse käsitteestä: luonto. Mitä se on? Mitä se ei ole? Pelkkä sana herättää jotain, mitä en jaksaisi kohdata. Syyllisyyttä. Uupumusta. Kaipuuta.

Seuraava kuva, jatko: Sama huone, samat perhekalleudet, talvivalaistus. Nainen, Simona Kossak, on herännyt. Joku on herättänyt hänet? Pöllö, joka istuu nyt hänen päänsä päällä? Hän nauraa suu ammollaan, hiukset pörröissä. Pöllön ilme: neutraali. Koira raottaa silmiään mutta makaa yhä sängyllä. Villisika jatkaa äänekästä kuorsaustaan.

Ja kuvia oli lisää. Netti suorastaan tulvi kuvia Simona Kossakista, kaikkien nähtävissä: Simona syöttämässä kahta hirvenvasaa tuttipullost. Simona mopon selässä lentäjänlakki päässä kuraisella tiellä lumikinosten keskellä. Simona kukkivalla niityllä suutelemassa korpin nokkaa. Simona rukin ääressä ruukkukasvien siimeksessä kapea, suora selkä kameraan päin käännettynä, auringonvaloa säleisellä lankkulattialla. Kiharatukkainen punapää Simona halaamassa takajaloilleen noussutta sutta, joka on kääntynyt häneen päin ja laskenut isot tassunsa hänen olkapäilleen. Simona syleilemässä metsäkauriin vasaa. Lettipäinen Simona ruokapöydän ääressä vanhojen kellojen keskellä ja valtava villisika kumarassa pöydän yllä kuin päivällisvieras. Simona nukkumassa ruohikossa villisika päänalusenaan. Simona, vanhempana, lepäämässä sammalikossa ilves vatsansa päällä. Ja kaikkein kaunein kuva: Simona talvisessa metsässä turkislakki päässä ja turkiskauluksinen takki yllään, matkalaukku kädessä peuralauma kannoillaan matkalla, matkalla ohi valtavien puunrunkojen.

Kuvat olivat eriskummallisia. Surumielisiä, teräviä, ihmeellisen kauniita, groteskeja, hauskoja, joskus tätä kaikkea yhtä aikaa. Niiden yllä leijui jonkinlainen hohde. Jotain tuttua? Mitä?

Joissakin kuvissa: isokokoinen mies villapaidassa, hiukset vähän likaisina. Yhdessä kuvassa hän seisoo maskuliinisen moottoripyörän vieressä Marlon Brando -tyylinen nahkatakki yllään. *Lech Wilczek. Artysta fotografik*. Kaikki kuvat olivat hänen ottamiaan.

Simona Kossak, jatkoin lukemista. Syntyi 1943 Krakovassa kuuluisaan puolalaiseen perheeseen, joka asui Kossakówkan kartanossa kaupungin keskustassa (kuvissa nyt: röttelö, jonka ikkunat on peitetty laudoilla). Isä Jerzy, isoisä Wojchiec ja isoisoisä Juliusz olivat kaikki kuuluisia kuvataiteilijoita,

joiden erikoisalaa olivat historialliset aiheet (hevoset, ne taistelukentät). Isoisän veli Tadeusz oli ensimmäisen maailmansodan aikana upseeri ja vapaustaistelija, äidin sisaret Maria Pawlikowska-Jasnorzewska ja Magdalena Samozwaniec arvostettuja kirjailijoita ja äiti Elżbieta maineikas seura-
piirikaunotar, 24 vuotta Jerzy Kossakia nuorempi ja hänen toinen vaimonsa. Simonalla oli kaksi siskoa isän ensimmäisestä avioliitosta ja kolme vuotta vanhempi sisko tästä toisesta, Gloria, josta tuli niin ikään kuvataiteilija. Simona ei kuitenkaan seurannut sukulaistensa jalanjäljissä. Tyttökoulun ja lyseon jälkeen hän aloitti Puolan kirjallisuuden opinnut Jagellon yliopistossa kotikaupungissaan. Kaikkein eniten häntä kuitenkin kiinnostivat eläimet, varsinkin hevoset. Ratsastusonnettomuuden takia hän joutui haudautamaan haaveen työstä, joka olisi edellyttänyt lähikontaktia niihin, mutta oltuaan 1960-luvun alussa kesätoissa kotieläinintututissa Krakovan laitamilla hän päätyi pönttämään matematiikkaa ja kemiaa ja vaihtoi pääaineekseen eläintieteen ja erikoistui psykologiaan ja etologiaan. Hän suoritti loppu-
tutkinnon (tutkielma käsitteli kalojen ääniä) ja suunnitteli asettuvansa Bieszczady-vuorille Hulskein laaksoon lähelle Ukrainan ja Slovakian rajaa, ”joka oli siihen aikaan vielä kesytöntä seutua”. Simona oli hoitanut kymmenenä kesänä hevosia Hulsmissa, tunsu alueen ja rakasti sitä. Hänelle tarjottiin sieltä kuraattorin virkaa museosta, jota ei ollut vielä olemassa ja joka sijaitui kansallispuistossa, jota ei ollut vielä olemassa, mutta aika kului eikä mitään tapahtunut. Lopulta Simona sai tarpeekseen, pakkasi kapsäkkinsä ja matkusti lapsuudenkodistaan Puolan toiseen laitaan ottaakseen vastaan työpai-
kan nisäkätutkimusintututista Białowieżasta, jättiläis-
metsässä sijaitsevasta kylästä nykyisen Valko-Venäjän rajalta.

Hän löysi itselleen pienen mökin ja asui siellä, syvällä metsän siimeksessä, 36 vuotta ilman sähköä ja juoksevaa vettä yhdessä

kasvavan eläinseuralaisten joukon kanssa. Hän löysi eläimet vahingoittuneina tai hylättyinä metsästä, vei ne kotiinsa ja hoiti niitä. Monet niistä jäivät hänen luokseen. Hänestä tuli osa tutkimaansa peuralaumaa, hän avusti vasovia peuroja verannallaan, hoiti eläinten haavoja yrttikääreillä ja peuraystävät varoittivat häntä, kun lähistöllä liikkui petoja. Hän ennusti säätä lepakkoittensa liikkeistä, Kanelka-rotta, joka pelkäsi avoimia paikkoja, asui hänen paitansa hihassa, Hepunia-aasi vahti häntä mustasukkaisesti, ja kun muut tutkijat halusivat 90-luvulla ottaa Białowieżan metsän susia ja ilveksiä kiinni ja laittaa niille seurantakaulukset kartoittaakseen niiden elintapoja, Simona kävi rikkomassa pyydykset. Siitä tuli oikeusjuttu.

Kotonaan entisessä metsänvartijan mökissä, jonka nimi oli Dziedzinka (keksitty sana, joka voisi tarkoittaa sukutaloa), Simona asui kuin aika olisi pysähtynyt sata vuotta sitten. Hän hilloi ja mehusti niin kuin Kossakówkassa oli aina tehty, keitti yrteistä lääkkeitä aivan niin kuin isoäitinsäkin, ja iltapäivisin kello viisi juotiin teetä. Keskustellessaan hän harjoitti *esprit de répartieta* eli niin sanottua *witty ripostea* (netin mukaan käännös on ”nokkelan vastaamisen taito”, ja Winston Churchill oli mestari siinä), johon ”jokainen kartanonomistajan lapsi on koulittu syntymästään lähtien”, tämä Puolan syvimällä kommunistisella kaudella.

Joka aamu Simona meni töihin kylään, joka oli kuuden kilometrin päässä Dziedzinkasta, ja tuli illalla takaisin. Tie ei ollut juuri metsäpolkua kummempi, sadesäällä silkkaa savi-velliä ja talvisin kinosten peitossa, ja kyläläiset sanoivat sitä Pariisi-Dakar-ralliksi. Simona kulki työmatkat useimmiten mopollaan, jonka merkki oli Komar (hyttynen). Talvisin hän taittoi matkan suksilla.

Puolalainen journalisti Anna Kamińska oli vuonna 2015 julkaissut Simona Kossakin elämäkerran, ja toinen löytämistäni

häntä käsittelevistä englanninkielisistä artikkeleista perustui siihen. Käännös oli koukeroinen ja vähän kömpelö mutta artikkeli informatiivinen. Anna Kamińska oli matkustanut Białowieżaan, tutustunut alueeseen ja haastatellut ihmisiä, joilla oli ollut jonkinlainen suhde Simonaan. Todisteet viittasivat siihen, että Simona oli ollut varsin erikoinen hahmo Puolan maaseudulla 1970-luvun alussa, hänestä oli epäilemättä juoruiltu, mutta kertomuksista huokui myös hämmentynyt ihailu.

Simonan tuntenut metsästäjä kertoi, kuinka oli kerran nähnyt ”eräänlaisen ilmestyksen, joka viiletti Komarilla – hiukset tuulessa hulmuten, lentäjänlakki päässä, kanin nahkahousut jalassa ja laskettelulasit päässä. Hahmo ohitti minut, ja minun oli pakko kääntyä katsomaan sen perään, koska en ymmärtänyt, mitä olin juuri nähnyt. Se oli ensimmäinen kerta, kun näin Simonkan”.

Myös eräs kollega törmäsi Simonaan matkalla töihin ja kertoi, kuinka hän istuessaan kuorma-autossa ystävänsä kanssa näki jonkun ”tarpovan lumikinosten läpi mopo seläsään”. Se joku oli tietysti Simona. Hänet ja mopo nostettiin kuorma-auton lavalle. ”Myöhemmin hän tarjosi meille kiihtokseksi ison padallisen *bigosia* Dziedzinkassa.” (Bigos: suosittu puolalainen ruoka, jossa on hapankaalia, sianlihaa, makkaraa, riistaa, sieniä, sipulia, laakerinlehtiä ja kokonaisia musta- ja valkopippureita.)

Simona asui aluksi työpaikkansa vierashuoneessa, tuumi että Białowiežan-pysähdys oli vain tilapäinen, ajatteli olevansa oikeastaan matkalla Hulskeen laaksoon. Jonkin ajan kuluttua yksi metsänvartijoista ja hänen vaimonsa kuitenkin saivat idean. Myöhään eräänä iltana he veivät Simonan hylättyyn Dziedzinkaan reellä, soihtujen valossa. Ryhmä lähestyi taloa, lumeen hautautunutta röttelöä, jonka olohuoneessa ei ollut lattiaa. Hevonen alkoi käyttäytyä hermostuneesti, ja yhtäkkiä metsäpolulle ilmestyi ryhmä visenttejä:

”Ne valtavat alkuhärät, lumi, täysikuu, pelkkää vitivalkoista niin kauas kuin silmä kantoi”, Simona muotoili myöhemmin. ”Sillä sekunnilla kun näin kuunsäteiden hopeoiman mökin, tein päätökseni: tänne tai ei mihinkään.”

Tai niin kuin metsänvartijan vaimo Ewa Wyszumek, Simonan ystävä, akateemisesti koulutettu hänkin, kuvaili ratkaisevaa hetkeä:

”Simona hyppäsi reestä ja juoksi talon verannalle, katseli sitä ympäröiviä puita, jotka olivat puuterilumen peitossa, ja huusi usein lainatut sanat, jotka myöhemmin yhdistettäisiin maailman tunnetuimpaan virvoitusjuomamerkkiin: *This is it!*”

Kohtalo oli sinetöity. Sammalet ja sienet siivottiin pois, katot ja lattiat korjattiin metsähallituksen laskuun ja mökkiin tuotiin huonekaluja ja esineitä Kossakówkasta: pitsiliinoja, pöytähopeita, verhoja, kirjoja, ikivanha silitysrauta, turkkilainen tikari, eebenpuinen korurasia, lasia, posliinia ja tammisänky, joka oli kuulunut Simonan tädille. Simona tapetoiti seinät ja ripusti kiväärin ovenpieleen. Huoneen keskelle hän laittoi ison kirjoituspöydän. Sen ääressä hän sitten istui ja teki töitä öljylampun valossa.

Myös Simonan äiti Elżbieta viihtyi Dziedzinkassa, jossa hoidettiin kanoja, kehrättiin villaa, elettiin luonnon rytmissä ja valittiin seura huolellisesti, niin kuin hänen lapsuudessaankin. Oliko Simona edelleen etuoikeutettua yläluokkaa? Vai oliko kaikki se, mikä oli ollut suvulle tuttua, romahtanut kommunismin nousun myötä, ja nyt ainoa vaihtoehto oli edetä entisen etuoikeutetun omanarvontunnolla aivan toisenlaisista tietä? Puolalainen Karen Blixen, jääräpäinen esteetikko? Kapinoiva aristokraatti? ”Hän ei kuluttanut elämäänsä vaan suhtautui siihen kuin tehtävään, välillä kuin missioon”, artikkeli kiteyttää.

Myös aikaalaistodistuksissa eläimet ovat pääosassa. Monet haastatelluista puhuvat Korasekista, korpista, joka asui

Simonan luona ja terrorisoi puolta Białowieżan metsästä: ”Se varasteli autonavaimia, lompakoita, tupakka-askeja, hius-harjoja, saksia, hiirenloukkuja ja muistilehtiöitä. Se hyökkäili metsässä ihmisten kimppuun: teki reikiä kauppakasseihin, repi luvat, jotka oikeuttivat metsässä kulkemiseen. Se tarrautui miesten housunlahkeisiin, kiskoi naisia hameenhelmasta ja nokki heidän säääriään. Ihmiset pitivät Korasekia jonkinlaisena rangaistuksena synneistään.” Hepunia-aasi ylitti useita kertoja Neuvostoliiton rajan, joka oli vain puolen kilometrin päässä Dziedzinkasta, mutta sitä ei kumma kyllä ammuttu, vaan rajavartijat palauttivat sen kerta toisensa jälkeen rajan oikealle puolelle. ”Eläimistä Simona löysi jotain, jota hän ei koskaan löytänyt ihmisistä”, kuuluu johtopäätös.

Tai kuten hän itse ilmaisi asian toisessa englanniksi käännetyssä artikkelissa, jonka otsikko on *A Paradise Called Dziedzinka* ja joka julkaistiin vuonna 1974, omana syntymävuotenani, aikakauslehti *Przekrój*’ssa, joka nykyisin löytyy netistä – tämä artikkeli oli vielä informatiivisempi, paikoitellen suorastaan juoruileva: ”Astuin kynnyksen yli ja löysin itseni puiden ja eläinten puolelta. Siksi puhun niiden puolesta. Olen opiskellut biologiaa, mutta vasta vietettyäni kaikki ne vuodet metsässä opin ymmärtämään eläinten kieltä. Ja nyt osaan sitä niin hyvin, että minut pitäisi polttaa noitana roviolla.”

Tämä eläimiin liittyvä touhu oli minulle kysymysmerkki. En tuntenut yhtään eläintä, en ollut oikeastaan koskaan tuntenut, enkä tuntenut tarvetta tutustuakaan. Se vaikutti tarpeettoman riesan hankkimiselta elämäänsä. Joskus ajattelin että ihmiset, jotka keskittyivät oman elämänsä sijasta eläimiin, olivat jotenkin epäilyttäviä, aivan kuin he olisivat tarvinneet kainalosauvan kestääkseen todellisuuden. Tai pikemminkin: jotain pehmeää itsensä ja todellisen maailman väliin. Minulla

ei ollut aavistustakaan, kuinka eläinten kanssa piti toimia, enkä tuntunut kiinnostavan niitä, tai sitten ne arkailivat minua, lähtivät vastakkaiseen suuntaan, kun astuin huoneeseen. Ehkä ne näkivät lävitseni? Vaistosivat jotain?

Mitä minä sitten ymmärsin? Pakonomaisen kiinnostuksen, ihan sama mihin? Simonan katse tunkeutui yössä tietokoneen näytön läpi. Se oli valpas mutta myös ikään kuin vähän huvittunut. Aivan kuin hän olisi suhtautunut vähän ironisesti koko valokuvausprojektiin. Objektina olemiseen. Lech Wilczekin objektina olemiseen? Ja kuka Wilczek oli tässä tarinassa? Simonan mies? Missään ei puhuttu siitä mitään.

Oliko Simonalla lapsia?

Olisiko hän voinut elää sillä tavalla kuin eli, jos hänellä olisi ollut lapsia?

Sitäkö minä ihmisistä aina ensimmäisenä mietin?

Olin lukevinani Simonan katseesta, että hänen elämässään oli todellakin tärkeämpiä asioita kuin ikuistetuksi tuleminen, että hänellä oli oikeastaan vähän kiire sen pariin, mitä hänen olisi oikeasti pitänyt tehdä, mutta malliksi asettuminen kävi päinsä tämän kerran. Onko huvittuneisuus arvokkaampaa tuollaisissa pohjimmiltaan hyvin vakavissa kasvoissa, kun se hetkellisesti pilkkahtaa esiin ja tulee vangituksi?

Vai oliko Simona vain ujo? Vaatimaton? Oliko hän sisimässään sitä mieltä, että kuvaaminen oli maailman hauskinta leikkiä? Värisikö hän ilosta? Ei vain oikein osannut näyttää sitä?

Empiä edetessään. Mennä suoraan eteenpäin, empien.

Näkeekö ihminen aina itsensä?

Tulostin kuvista kaksi, sen, jossa on peuralauma talvisessa metsässä, ja sen, jossa Simona makaa vanhana sammalikossa ilveksen kanssa. Vanha tulostimeni teki kuvista raidallisia ja

haaleita, mutta näin silti sen, mitä oli tarpeen nähdä. Teippasin kuvat kirjoituspöydän yläpuolelle muistutukseksi.

Ja Sommarprat-puheenvuoro syntyi kuin syntyikin, siitä tuli sähköinen juttu, joka käsitteli loppujen lopuksi lähinnä minua itseäni. Kaikkien esiin nostamieni kysymysten katalyyttinä oli silti Simona ja hänen elämänsä, jonka luonto lävisti.

Viikot kuluivat, kuukaudetkin, mutta en ollut valmis päästämään irti Simona Kossakista. Vai hän minusta? Ajattelin häntä päivittäin. Kaikki siihenastinen tuntui haparoivalta pintaraapaisulta. Kuinka pääsisin lähemmäs? Vielä runsaat kymmenen vuotta sitten hän oli ollut elossa, asunut muutamman tuhannen kilometrin päässä kotikaupungistani.

Sain kirjan valmiiksi, sen, jonka aiheena oli vauvan sydän. Vauvasta, jolla oli sydänvika, kasvoi vahva poika. Mutta koko ajan, kaiken muun ohessa, Simona poltteli mielessäni yhä vaativammin, salainen harrastus, hullaantuminen, lähinnä öiseen aikaan kun kaikki muu, elämän todelliset asiat ja ihmiset, väistyivät, kun hiljaisuus laskeutui ja loi tilaa.

Nettiä kiihkeästi kaiveltuani olin saanut selville, että yksi Simonan neljästä kirjasta, *The Białowieża Forest Saga*, oli käännetty englanniksi ja julkaistu vuonna 2001. Se oli joka paikasta loppuunmyyty, mutta vietettyäni vielä useita tunteja netin syövereissä huomasin yhtäkkiä sen nimen vilahdelevan ohi kaukaisten maiden digitaalisissa kirjastoluetteiloissa. Jatkotutkimukset osoittivat, että voisin tilata sen jostain niistä lähikirjastooni Töölöön niin sanottuna kaukolainana. Lisätietoa saadakseni lähdin mahdollisimman pian kirjastoon. Jouduin menemään poikani pyörällä, sillä omani oli rikki enkä ollut saanut vietyä sitä korjaamoon. Pyörän satula oli matalalla, koska poikani jalat olivat siihen aikaan huomattavasti lyhyemmät kuin minun, ja jouduin siksi istumaan selkä ihan suorassa, kuin mopon selässä. Viiletin

nuo kaksi kilometriä ihmisten ja puiden ohi kuin Simona Komarillaan. Perille päästyäni kävi kuitenkin ilmi, että vain yksi kirjastonhoitaja oli perillä kaukolainaprosessista, joka oli joko vanhanaikainen tai hyvin harvoin käytetty, eikä kyseinen henkilö ollut tuona päivänä paikalla. Kukaan ei myöskään osannut sanoa varmasti, milloin hän olisi. Vasta viisi päivää myöhemmin minulla kävi tuuri. Joku kävi hakemassa kirjastonhoitajan takahuoneesta. Kahden viikon kuluksa sain sähköpostia Kansalliskirjaston kaukopalvelusta: *The London Librarysta tilaamanne aineisto on saapunut.* Suhautin vielä kerran polvet korvissa kirjastoon, maksoin 25 euroa ja sain kirjan sekä käsin kirjoitetun lapun todisteeksi kansainvälisestä lainatapahtumasta. *The Białowieża Forest Saga* oli kuukauden ajan minun.

Kirja oli varsinainen tiiliskivi ja kertoi Białowiežan metsän vaiheista paleoliittiselta kaudelta aina 1900-luvun loppuun asti. Kaikista metsään kohdistuneista uhkista – niitä oli ollut vuosituhansien aikana lukemattomia. Jokaisen luvun alussa on fiktiivinen osuus. Vaikkapa kertomus siitä, kuinka kehittyneempään heimoon kuuluva mies – pidempi, älykkäämpi – tulee johonkin metsän alkuslaavilaisista kylistä, hurmaa ensin kaikki heimon naiset, oppii nopeasti heidän kielensä ja tapansa, tappaa sitten viekkaasti kylänvanhimman ja ryhtyy kylän yksinvaltiaaksi. Tai toinen siitä, kuinka keskiajalla hallinnut puolalais-liettualainen kuningas Vladislav II, Jagellonian kuningassuvun kantaisä, häviää metsästysretkellä kaksintaistelun karhun kanssa ja maatessaan vakavasti haavoittuneena sammalikossa kuulee selvästi karhun kysyvän: Miksi tuhosit esi-isiesi uskon? Vladislav oli tuonut katolilaisuuden Liettuaan ja korvannut sillä samogiittien alkuperäisen pakanallisen kansanuskon. Kolmannessa tarinassa kangaskauppias/turkisten salakuljettaja tuo ruton Krysztapowen kylään, ja sen seurauksena kaikki kylän asukkaat kuolevat.

Ainoa asia, joka nykyisin viittaa siihen, että kylä on joskus ollut olemassa, on läheisen kylän nimi Krzyże. Nimi tarkoittaa ristiä.

Keksittyä tarinaa seurasi faktaosuus samasta ajanjaksosta, mutta esitystapa oli jotenkin hyvin kaavamainen eikä käännös ollut sujuva. Netistä löytämäni arviot olivat enimmäkseen kehuja vaikkakin vähän pinnallisia ja keskittyivät siihen, miten mukavaa oli uppoutua metsästä kertoviin tarinoihin. Mutta eräässä akateemisemmassa kansainvälisessä lehdessä Simonan näkemyksiä – hän väitti, että Białowieżan metsä teki kuolemaa ja puhui sen puolesta, että yhä suurempia alueita suojeltaisiin kokonaan ihmisen vaikutukselta – moitittiin kuitenkin melodramaattiseksi ja hänen nähtiin uusintavan tyypillistä länsimaista väärinkäsitystä ihmisen ja luonnon dikotomiasta.

Aineisto haaraui haarautumistaan. Oli selvää, etten pääsisi kovin paljon pidemmälle kahlaamalla tätä kirjaa läpi ja lukemalla kömpelöitä artikkeleita netistä. Vaikka kuinka yritin, Simona Kossakin ja minun välissä oli ikään kuin kalvo. Johtuiko se kielestä? Puolaa koskevasta tietämättömydestäni? Ajasta välissämme?

Yhtäkkiä muistin, että minulla oli puolalainen tuttava, yksi ainoa: kääntäjä Justyna Czechowska, johon yleensä törmäsin keväisin Itämeren alueen kirjailija- ja kääntäjäjärjestöjen vuosikokouksessa Visbyssä, mutta en ollut juuri uskaltautunut jutella hänen kanssaan, koska hän oli niin cool. Nyt otin yhteyttä häneen ennen kuin ehdin miettiä liikaa. Ja kyllä vain. Justyna tiesi Simona Kossakista. Jotain metsään liittyvää? Radikaalia? hän sanoi. Miten niin? Hän kyllä tiesi asiasta jotain muutakin, mutta ei saanut sitä heti mieleensä. Sitten hän muisti. Hänellä oli vanha ystävä, Miłka, joka oli varttunut Białowieżassa ja oli sitä paitsi Simonan kummityttö. Miłkan vanhemmat, Elżbieta ja Przemysław Malzahn,

asuivat yhä Białowieżassa. Ja kyllä. Justyna järjestäisi minut sinne ja mahdollisimman nopeasti.

Pakkasin laukkuuni lainaksi saamani nauhurin, uuden vihreän muistikirjan, tulostamani sivut, joilla oli tietoa (ja jotka olivat nyt nuhruisia ja taitoksilla, tuherrettu täyteen kommentteja), puhelimeen tallentamani Simonan sisarentyttären Joanna Kossakin numeron, joka tuntui suunnattoman arvokkaalta aarteelta, sekä talon parhaat kumisaappaat, ja lensin halpalennolla Oslon kautta Varsovaan. Niin ei pitäisi tehdä, mutta niin kävi. Sitten sain Justynan poikaystävältä kyydin Puolan läpi. Roadtrip vihreässä usvassa.

ISBN 978-962-862-437-8
KL 04

9 7 8 9 6 2 8 6 2 4 3 7 8

***KOSMOS**

USKO IHMISEN JA luonnon erillisyyteen on saanut aikaan paljon pahaa, ja sen konkreettisia seurauksia elämme nyt. Elettävä kuitenkin on, ja mieluimmin hyvin, mutta miten? Malin Kivelän kaunis, kepeä ja syvälinen esseekirja kutsuu lukijan etsimään uutta luontosuhdetta epätodennäköisestä esikuvasta, filosofisesta kirjallisuudesta ja luonnonvoimille antautumisesta.

Matka alkaa Puolasta omaperäisen luonnontutkijan ja erakkohahmon Simona Kossakin jalanjäljissä. Toisessa osassa ollaan kesämökillä, jossa seuraa tarjoavat ajattelijat Henry David Thoreausta Donna Harawayhin ja Pentti Linkolasta Riikka Kaihovaaraan – ja kissa. Kirjan loppu vie syvälle surffaamisen kulttuurihistoriaan ja siihen ihmeeseen, joka tapahtuu, kun luopuu yrityksestä kontrolloida luontoa ja oppii luottamaan aaltoihin.

KANSIGRÄAFIKKO: Nina Andelin
KANNEN KUVA: Lech Wilczek